

РОЗВИТОК КОРПОРАТИВНОГО СЕКТОРУ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ І РОЗРОБОК ЯК ПЕРЕДУМОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Анотація. Проаналізовано практику управління здійсненням НДДКР корпоративними структурами та узагальнено існуючі механізми взаємодії держави й великого бізнесу в напрямі формування інноваційної економіки.

Аннотация. Проанализирована практика управления осуществлением НИОКР корпоративными структурами и обобщены существующие механизмы взаимодействия государства и большого бизнеса в направлении формирования инновационной экономики.

Annotation. Practice of management realization of NDDKR by corporate structures is analysed and existing mechanisms of co-operation of the state and large business in direction of forming of innovative economy are generalized.

Ключові слова: корпоративні структури, НДДКР, науково-технічний прогрес (НТП), комерціалізація, корпоративне патентування.

Розвиток наукових досліджень забезпечує потенціал майбутніх наукових відкриттів і нових технологічних можливостей та конкурентних переваг. Компанія, яка виконує наукові дослідження, може бути однією із перших у реалізації технологічних перетворень. Тому сьогодні великі корпорації формують каркас національних інноваційних систем розвинених країн світу, забезпечуючи розробку і виробництво продукції усіма напрямками науково-технічного прогресу (НТП). Корпоративний сектор є важливим структурним елементом національної економіки, а ефективність його діяльності має значний вплив на загальний стан економіки країни в цілому.

Істотними, у даному контексті, є підтримка прагнень корпоративних структур до повного й ефективного використання їх потенціалу, трансформація системи управління адекватна змінам зовнішнього середовища, розробка системи показників, нормативів і критеріїв, що характеризують проміжні і кінцеві результати науково-технічної діяльності. Отже, проблема управління науково-дослідними та дослідно-конструкторськими розробками (НДДКР) у світлі сучасних тенденцій інноваційно-технологічного розвитку економіки є вкрай актуальною.

Питання організації управління НТП завжди були в центрі уваги таких вчених, як: В. Александрова, С. Валдайцева, С. Глазьева, Н. Гончарова, Г. Доброва, П. Перерви, Ю. Яковець та ін. У їх роботах визначені актуальні проблеми теорії та практики розвитку корпоративного сектору наукових досліджень і розробок. Тому метою статті є аналіз практики управління здійсненням НДДКР корпоративними структурами та узагальнення існуючих механізмів взаємодії держави й великого бізнесу в напрямі формування інноваційної економіки.

Світовий досвід переконливо доводить, що на сьогодні найефективнішим засобом просунення результатів НДДКР у практику є взаємовигідна комерційна взаємодія всіх учасників перетворення наукового результату в ринковий товар, тобто комерціалізація результатів науково-технічних досліджень і розробок. У ринковій економіці в умовах високої конкуренції лише 6 – 8 % наукових досліджень перетворюються в новий продукт або процес. Це означає, що економічно доцільно при проведенні досліджень і розробок призупиняти або перепрофілювати ті з них, які не мають або втратили комерційний потенціал [1].

Одним із найважливіших результатів комерційних НДДКР є патент. У провідних країнах світу частка корпоративного патентування в загальнонаціональному має тенденцію до постійного зростання. Зокрема частка корпоративного патентування у США складає близько 80 % від загальної кількості виданих у США патентів. Відмінною рисою фінансування транснаціональними корпораціями (ТНК) є його висока результативність, оскільки витрати НДДКР фактично повністю трансформуються в патенти – вид інтелектуальної промислової вартості, спроможної генерувати інновації.

У результаті реалізації стратегії інноваційного розвитку і оформлення прав на створені при цьому технології компанія формує свій портфель патентів, що дозволяє максимально закріпити за собою права на використання винаходів у даній галузі і блокувати НДДКР конкурентів. Після цього за результатами НДДКР, а також експериментальних досліджень формуються міжнародні стандарти і встановлюються правила ліцензування, в рамках яких повинна розроблятися і випускатися уся продукція, що поступає на даний сегмент ринку. Слід зазначити, що корпорації, виконуючи НДДКР, створюють при цьому не тільки об'єкти промислової власності, але й інші конкурентні переваги. Так, наприклад, уведення нематеріальних активів у свою діяльність і ефективне управління останнім дозволяє не тільки захистити бізнес, але й підвищити вартість компанії, збільшивши розмір активів, а також забезпечити додатковий дохід за рахунок продажу ліцензій [2].

У розвинутих країнах світу значна частина наукового потенціалу галузевої і корпоративної науки, пов'язаної з комерціалізацією результатів наукових досліджень, працює в межах великих корпоративних структур. Останні є замовниками значної частини досліджень і розробок, формуючи таким чином ринок для частини наукового та конструкторського потенціалу, які діють самостійно в рамках малих інноваційних структур.

Глобальною світовою тенденцією останніх десяти років є поступове збільшення наукових витрат як державою, так і корпораціями, а також подолання тенденції стабілізації показників загальної наукоємності валового внутрішнього продукту (ВВП) (відношення національних витрат на НДДКР до ВВП). Розвинуті країни вже "окупували" найбільш швидкозростаючий і тому найбільш перспективний інноваційно-технологічний сегмент світового ринку. Вкладаючи величезні кошти в наукові дослідження і розробки, вони мають високий рівень експорту високотехнологічної продукції, що дозволяє їм швидкими темпами нарощувати обсяги ВВП, диктувати свої умови на ринках і ще більше йти у відрив від світу, що розвивається.

Науковий бюджет є помітною статтею витрат більшості сучасних корпорацій. Оскільки проведення досліджень пов'язано з невизначеністю і ризиком, то їх фінансування, як правило, здійснюється за власні кошти корпорацій. Джерелом фінансування може бути як нерозподілений прибуток, так і доходи, отримані від випуску акцій. Підвищення рівня фінансування НДДКР у розвинених країнах було здійснено в основному за рахунок корпоративного сектору, який збільшив свої витрати у цій сфері на 50 %, в той час як держава в цілому – лише на 8,3 % [3].

Інтернаціоналізація НДДКР здійснює позитивний вплив на світовий економічний розвиток, у тому числі на економіку країн, що розвиваються та трансформуються. Збільшення коштів, що вкладаються у сферу науки, в тому числі із іноземних джерел, сприяє посиленню наукового потенціалу країни та стимулює його модернізацію, а також посилює науково-технологічну конкурентоспроможність та забезпечує передумови активізації інноваційної активності країни-реципієнта. Підвищуються також стандарти ринку праці робочої сили вищої кваліфікації.

Основна частина фундаментальної науки, як і раніше, базується в університетах, але корпоративні дослідницькі центри найчастіше виступають відповідно до них як рівні партнери. Переважна частина ресурсів на проведення наукових досліджень концентрується у невеликій кількості компаній. Саме вони здатні реалізовувати масштабні дорогі проекти, фінансувати розробку відразу декількох альтернативних нововведень, поєднувати вчених і фахівців різних наукових дисциплін для багатоцільових проектів.

Інноваційний розвиток української економіки залежить від ступеня державної підтримки наукомісткого сектору виробництва, стану нормативної бази та коштів, що виділяються підприємницьким сектором на НДДКР. Проте здійснення наукових досліджень ще не розглядається серед національних виробників як обов'язковий фактор успішної діяльності підприємств на внутрішньому і навіть зовнішньому ринках. На відміну від розвинених країн світу переважна частина НДДКР галузевої і заводської (корпоративної) науки в Україні в процесі перебудови економіки (особливо стихійної та неконтрольованої приватизації) виявилася за межами корпоративного сектору і відповідно за межами відтворювальних механізмів їх фінансування. Розірваність зв'язків між заводською, галузевою, вузівською і академічною наукою призводить до все більшого відокремлення науки від виробництва. Тому з урахуванням існуючої ситуації в Україні особливу увагу треба приділяти впровадженню наукових досліджень та розробок на промислових підприємствах.

Наук. керівн. Ястремська О. М.

Література: 1. Інноваційні процеси в змішаній економіці : монографія. Т. 2 / В. Г. Федоренко, М. П. Денисенко, І. М. Грищенко та ін. ; під ред. д.е.н., проф., акад. В. Г. Федоренка, д.е.н., проф., акад. М. П. Денисенка. – К. : ПК ДСЗУ, 2008. – 239 с. 2. Світовий досвід та вітчизняна практика забезпечення розвитку інноваційної діяльності // Економіст. – 2009. – № 6. – С. 18 – 27. 3. <http://www.technopark.by/business/228.html>.